

**ЎЗБЕКИСТОН ТИНЧЛИКПАРВАРЛИК СИЁСАТИНИНГ
ИЖТИМОЙ-СИЁСИЙ АҲАМИЯТИ**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10516809>

Уринов Хошимжон Бунатович

Наманган Импульс тиббиёт институти

доцент,

АННОТАЦИЯ

Жаҳонда маданиятларнинг оммалашishi, глобаллашув тенденцияларининг кучайиб бориши инсониятнинг тинчлик, барқарорлик, хайрихоҳликни англаш имкониятларини кенгайтириб, ҳаётий эҳтиёжлардан оқилона фойдаланиш, ҳаёт неъматларига онгли муносабатда бўлиш учун ижтимоий макон яратди. Бу инсониятнинг маънавий таҳдид ва хавфдан холи яшашга бўлган интилишини мустаҳкамлайдиган ахлоқий тамойилларга бўлган эҳтиёжини янада кучайтирмоқда. Эндиликда одамларда кўрқув, ваҳима, ишончсизлик, умидсизлик каби таҳдидлар ҳозирги куннинг долзарб муаммоси бўлиб қолмоқда.

Дунёда глобал ижтимоий маконда шахслар ва давлатлараро муносабатларни ташкил қилиш омили сифатида маънавий хавфсизликка эришиш дунёда тинчлик ва барқарорликни таъминлашга ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ зарурат сезилмоқда. Инсон ва жамият ҳаётига хавф солаётган таҳдидларнинг мазмуни ва шакли тобора янги тус олаётган ҳозирги пайтда одамларда огоҳлик, ҳимояланиш ва қурасувчанлик туйғуларини мустаҳкамловчи билим, таълим, тажрибани излаш, саралаш ва танлаш муҳим ҳаётий эҳтиёжга айланди. Инсоният ҳаётида муҳим аҳамият касб этадиган ахлоқий тамойил тинчликпарварликни ривожлантиришни нафақат сиёсий мақсад, балки ахлоқий талаб эканлигини эътироф этмоқда.

Мамлакатимизда тинчликпарварлик фаол хатти-ҳаракат, ҳамкорлик, ташкилотчиликни талаб қилади. Давлатларнинг барқарорлиги, фуқароларнинг хотиржамлиги ва жамиятнинг фаровонлигини бузишга қаратилган таҳдидларнинг сабабларини ўрганиш, оқибатларини таҳлил қилиш ижтимоий-маънавий тараққиётнинг муҳим омилига айланиб бормоқда.

Тинчлик ва барқарорлик инсоният ҳамжамияти тараққиётининг муҳим шarti бўлиб, у ҳозирги глобаллашув даврида ҳам барқарор тараққиётнинг гарови эканлиги янада конкрет мазмун касб этиб бормоқда. Инсонда

моддийлик мавжуд экан, буюмлар олами инсон ҳаёти ва фаолиятига ўз таъсирини кўрсатмасдан қолмайди. Бу таъсир ижтимоий, психологик, маънавий-эстетик таъсир бўлиб, коммуникатив, ахлоқий, тарбиявий, аксиологик функцияларни бажариб келади. Тинчликпарварлик айнан мана шу инсонни қуршаб турган моддий олам микро ва макромухитини гўзаллаштириш, инсонийлаштиришдек юксак вазифани бажариб, турмуш эстетикасини юксалтирмоқда. Тинчликпарварликнинг жамият ахлоқий имиджига таъсирини ўрганиш орқали миллий ахлоқий асосларни яратиш, жамиятда барқарорликни таъминлаш учун хизмат қилади.

Ҳар бир давлат бошқарув тизими ўзига хос бўлиши билан бирга тинчликка қаратилган сиёсий бошқарувни таъминлаш аҳамиятига кўра етакчи ўринни эгаллайди. Бу ҳолат, айниқса, мустақилликка эришганига унча кўп бўлмаган давлатлар тажрибасида кузатилади ва ялпи янгиликлар жараёни қуйидаги икки ўзаро узвий боғланган йўналишларда амалга оширилади.

Биринчиси, жамият ҳаётининг барча соҳаларидаги бир бутун тизимни яратиш, жамият ҳаётининг барча тизимларида фаровонликни қафолатлаш, фуқаролар учун тинчликни таъминлаш орқали ишонч ҳисси ва дахлдорликни англаб етишига эришиш мақсад сифатида бўлса, иккинчи томондан, мамлакат имиджи ва дунё тинчликка эришишининг миллий моделлари яратилади ва глобал хавфсизликка эришилади.

Зеро, Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ш.Мирзиёевнинг Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотининг ўн олтинчи саммитида “Глобал тинчлик ва хавфсизликка жиддий таҳдид солаётган Яқин Шарқдаги Фаластин-Исроил уруши барчамизда катта ташвиш уйғотмоқда. Минг афсуски, бу қонли низо оқибатида аввало, тинч аҳоли вакиллари, айниқса, аёллар, болалар ва кексалар кўплаб қурбон бўлмоқда. Урушнинг минтақа бўйлаб ёйилиб кетиш хавфи тобора реал тус олмоқда” (1), деган фикрлари муҳим ижтимоий аҳамиятга эга.

Француз маърифатпарвари Жан Жак Руссо юқоридаги “мунофик хислатлардан холи, “азалий тинчлик” да яшаган ибтидоий одамни ахлоқан комиллик идеали сифатида қараган эди” (2).

Маърифатпарвар аллома Абдурауф Фитратнинг “Шарқ сиёсати” асарида “Шарқнинг тараққий йўли кўмилди. Саодат ва тинчлик эшиклари боғланди, саодатнинг энг юксак тепасига чиққан Шарқ йўқсулликнинг энг теран чуқурига тушди” (3) -деган фикрни айтган эди. Дарҳақиқат, мустамлакачилик, беқарорлик, зулм, зўравонлик ва жаҳолат Марказий Осиёни, нафақат иқтисодий-сиёсий жиҳатдан таназзулга маҳкум қилди, балки маънавий ва маърифий жиҳатдан ҳам бир неча асрлар давомида

шаклланган анъанавий мактаблар тизимини ҳам издан чиқарди. Бу эса, илм-фан тараққиётига, миллий нафсоният ва ўзликни англаш каби дунёқараш шакллариининг ижобий тараққиётига нуқта қўйди.

Тинчликпарварликнинг ахлоқий эҳтиёжга айланиши “шахс маънавий хавфсизлиги” ни таъминлашни тақоза этади. Сабаби, шахснинг ўз маънавий дунёсини турдди таъсирлардан холи ҳолда тасаввур қила олиши ҳамда унинг асосий йўналишларини аниқлаш лозимдир.

“Шахс маънавий хавфсизлигини таъминлаш азалий муаммолар сирасига киради. Ҳар даврда шахснинг маънавий қиёфаси ва ахлоқий тафаккурини бузишга хизмат қиладиган омиллар, воситалар мавжуд бўлган. Ушбу масалада Хитой донишманди Конфуций шахс маънавий хавфсизлигини таъминлаш учун жамиятда адолатни қарор топтириш зарур” (4), деган фикрни илгари сурган.

Николло Макиавелли бу масалани давлат сиёсати нуқтаи назаридан тадқиқ этади: “Давлат умуммиллий манфаатларни ҳимоя қилиши ва шу йўл билан жамият аъзосининг маънавий хавфсизлигини таъминлаши мумкин” (5).

Макиавеллининг фикрини Томас Гоббс давлат ва шахс хавфсизлиги орасида обектив алоқадорлик мавжуд, деган назария билан исботлайди: “Тинчлик ва хавфсизликни давлатнинг иштирокисиз таъминлаб бўлмайди. Ижтимоий келишувга асосан ташкил этилган давлат жамиятнинг тинчлик-хотиржамлигини, хавфсизлигини таъминлаш орқали шахс маънавий хавфсизлигига замин яратади” (6).

Америкалик файласуф Патрик Жозеф Бюкенен тинчлик ва хавфсизликни таъминлаш, ёшларда ватанпарварлик туйғусини мустаҳкамлаш ҳамда халқни ўз оиласини ҳимоя қилгандек ҳимоя қилишда мактаб ва таълимнинг муҳим омил эканлигини таъкидлайди. Унинг фикрига кўра, “Американинг умумтаълим мактаблари зарурат туғилганда мамлакатимизни ҳимоя қилиши мумкин бўлган фуқаро ва ватанпарварликни тарбияламоғи даркор. Улар болалар қалбига Америкага нисбатан муҳаббат туйғусини жо этмоғи зарур. Зеро, буюк кишилар таржимаи ҳоли, тарихий ва бадий асарларни ўқиб, халқ кўшиқларини тинглаб, шонли тарихимиз акс этирилган санъат асарларини томоша қилиш жараёни ва уларнинг қалбида ватанга нисбатан муҳаббат туйғуси мустаҳкамланиб боради.” (7)

Ўзбекистоннинг мустақиллик йилларида эришган энг катта бойлиги тинчликпарварлик йўлида олиб борилган оқилона сиёсати ҳисобланади. Умумжаҳоний янгилашнилар жараёни аввал муайян мамлакат, кейин бир гуруҳ давлатлар, охир-оқибатда барча мамлакатлар тақдирига, жамиятлар ва жамоалар, алоҳида инсонлар ҳаётига бевосита ва билвосита таъсир кўрсата

бошлайди. Дунё маънавий юксалиш жараёнларига ҳар бир давлат ўз тараққиёт кўлами, илмий-маърифий ва маънавий-ахлоқий савияси, камолоти даражасидан келиб чиққан ҳолда кўшила бошлади.

Ўзбекистон мустақилликни кўга киритган пайдан то бугунги кунгача аъзо бўлган халқаро ташкилотларига миллатлараро тотувлик, ҳамжихатлик ва тинчликни мустаҳкамлаш учун аъзо бўлганлигини алоҳида таъкидлаб ўтиш зарур. Ушбу қоидалар Ўзбекистон республикаси Конституциясининг 18-моддасида қуйидагича белгидаб кўйилган: “Ўзбекистон Республикаси давлатлар ва халқаро ташкилотлар билан икки ва кўп томонлама муносабатларни ҳар тарафлама ривожлантиришга қаратилган тинчликсевар ташқи сиёсатни амалга оширади.

Ўзбекистон Республикаси давлатнинг, халқнинг олий манфаатларидан, унинг фаровонлиги ва хавфсизлигидан келиб чиққан ҳолда иттифоқлар тузиши, ҳамдўстликларга ва бошқа давлатлараро тузилмаларга кириши ҳамда улардан чиқиши мумкин.”(8)

Конституциямизда елгидаб кўйилган қоидаларга кўра, Ўзбекистон ўзининг ташқи сиёсатини давлатларнинг суверен тенглиги, куч ишлатмаслик ёки куч билан таҳдид қилмаслик, чегараларнинг бузилмаслиги, давлатларнинг ҳудудий яхлитлиги, низоларни тинч йўл билан ҳал этиш, бошқа давлатларнинг ички ишларига аралашмаслик принципларига ҳамда халқаро ҳуқуқнинг умумэътироф этилган бошқа принцип ва нормаларига асосланган ҳолд амалга оширади.

Мамлакатимиз раҳбари **Шавкат Мирзиёевнинг** 2023 йил 22 декабрда **Республика Маънавият ва маърифат кенгашининг кенгайтирилган мажлисидаги нутқида** ҳам бутун дунёда юз бераётган ижтимоий-сиёсий жаарёнлар, уларга бўлган муносабатлар ҳақида ўз фикр-мулоҳазаларини билидриб ўтдилар: “Бугун жаҳон миқёсида тараққиёт суръатлари мисли кўрилмаган даражада шиддатли тус олмоқда. Айни вақтда азалий қадриятлар, ижтимоий-сиёсий қарашлар тизимида чуқур трансформация жараёнлари юз бермоқда. Илгари ўз мақсад ва манфаатларини, асосан, дипломатия ва сиёсат билан ҳимоя қилиб келган дунёдаги қудратли марказлар энди очикчасига босим ўтказиш, қарама-қаршилик ва тўқнашувлар йўлига ўтганига ҳаммамиз гувоҳимиз.”

Ш.Мирзиёев фикрича, бундай кенг кўламли ва ўта зиддиятли жараёнларнинг таъсири Марказий Осиё минтақаси ва унинг таркибий қисми бўлган мамлакатимизни ҳам четлаб ўтмаяпти. Президентимиз ўз нутқида ғоят мураккаб ва таҳликали вазиятда Ўзбекистоннинг миллий манфаатларига жавоб берадиган тўғри йўлни топиш осон бўлмаётганлигини алоҳида

таъкидлаб, дунёдаги узоқ-яқин барча давлатлар билан ўзаро манфаатли алоқаларни ривожлантириш заруриятини асослади.

Умуман олганда, тинчликпарварлик - инсонларнинг тинч-хотиржам, яратувчанлик, бунёдкорлик, ижод қилиш, яратган ижод маҳсулларининг узоқ йиллар мобайнида халқни бирлаштирувчи ижтимоий ҳодиса ҳамдир. Тинчликпарварликнинг амалда намоён бўлиши учун ер юзидаги ҳар бир инсон тинчликнинг қадрини англаши ва ўз фаолияти, дунёқарашини ахлоқий жиҳатдан шакллантиришини тоқазо этади.

Тинчликпарварлик инсоният ҳаётида муҳим аҳамиятга эга маънавий-кадриятлардан ҳисобланади. Чунки у моҳиятан урушнинг, қон тўкишнинг олдини олишга, инсонни олий мавжудод сифатида қардлашга ва олий кадрият сифатида тан олишга, ҳар қандай қон тўкилишларга қарши тура олиш, тинчлик ва тотувликни таъминлашда муҳим омилдир.

Тинчликпарварлик - инсонларнинг тинч-хотиржам, яратувчанлик, бунёдкорлик, ижод қилиш, яратган ижод маҳсулларининг узоқ йиллар мобайнида халқи, эл-юрти, Ватани ва умуман, инсониятга хизмат қилишига ишонч-эътиқод, ҳаётнинг қадрига етиш, тирикликни улуглаш руҳидаги фаолияти ва хатти-ҳаракатлари билан боғлиқ тарбиявий йўналиш, хусусияти ҳисобланади.

АДАБИЁТЛАР:

1. Шавкат Мирзиёевнинг Иқтисодий ҳамкорлик ташкилотининг ўн олтинчи саммитидаги нутқи (09.11.2023,) -Тошкент: Ўзбекистон. <https://president.uz/uz/lists/view/6846>.
2. Скрипник А.П.(1992, с.14) Моральное зло в истории этики и культуры. -: Политиздат.
3. Абдурауф Ф. (1992, б.6) Шарқ сиёсати. Бухоро.
4. Беседы и суждения Конфуция (1999, с. 120) – СПб.: Издательство «Кристалл»,
5. Макиавелли Н. Государь (1982, с. 375) Избр. соч.- М.: Мысль.
6. Гоббс Т. (1991, с. 63) Сочинения. Том 2. - М.: Мысль.
7. Бьюкенен П.Ж. (2021,б. 178) Ғарбнинг ўлими. –Тошкент: “Илм-Зиё-Заковат” нашриёти,
8. Ergasheva X.Yu. How to start teaching children second languages at home// Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. –Namangan, 2020. Махсус сон. – Б. 407-410. (13.00.00. № 30)

-
9. Ergasheva X.Y. Teaching second language to Very Young Learners // Pedagogical Sciences/colloquim-journal#13(24) ISSN 2520-6990, December, 2018. - Pages 18-20.
 10. Ergasheva X.Y. Communicative approach to second language teaching in preschool education // Horison: Journal of Humanity and Artificial Intelligence#13(24) ISSN 2835-3064. 2023, - Pages 499-502. (Global Impact Factor 9.7)
 11. Umarov A.A. Maktabgacha ta'limda til o'rgatish konsepsiya va tamoyillari // Pedagogika nazariyasi// "Xorijiy tillarni o'qitishda innovatsion yondashuvlar" mavzusida Xalqaro miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiya, Namangan, ISSN 18-19-23./ 6 bet, 18 May 2023 yil.
 12. Umarov A.A. Pedagogik nazariya va amaliyotda bo'lajak o'qituvchining axborot kompetentsiyasini rivojlantirish konsepsiyasi // Guliston Davlat Universitet Axborotnomasi// Gumanitar - ijtimoiy fanlar seriyasi, 2023. № 2, UDC 378.147 / 254-258 betlar, 2023-yil 30-iyun.
 13. Isakova Maftuna. The most effective techniques for teaching English in EFL and ESP programs// Pedagogical sciences and teaching methods.